

Justyna Najbar-Miller

Dzień z życia pisarza Kubo

Studium tożsamości
koreańskiego intelektualisty



Dzień z życia pisarza Kubo

Studium tożsamości
koreańskiego intelektualisty

Justyna Najbar-Miller

Dzień z życia pisarza Kubo

Studium tożsamości
koreańskiego intelektualisty



Warszawa 2013

Recenzenci

prof. dr hab. Jerzy Bańczeroski

dr hab. Agnieszka Kozyra, prof. UW

dr hab. Romuald Huszcza, prof. UW i UJ

Projekt okładki i stron tytułowych

Zbigniew Karaszewski

Redaktor prowadzący

Maria Szewczyk

Redaktor

Anna Chyckowska

Redakcja techniczna

Zofia Kosińska

Korekta i uzupełnienie indeksu

Ruta Matuszak

Skład i łamanie

ALINEA, Janusz Olech

Ilustracja na okładce

Fangor, Wojciech (1922 –); *Matka Koreanka*; 1951; olej; płótno; 131 x 201.

Foto © by Ligier Piotr/Muzeum Narodowe w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wydział Orientalistyczny Uniwersytetu Warszawskiego

© Copyright by Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013

© Copyright by Justyna Najbar-Miller, 2013

ISBN 978-83-235-1130-4

ISBN 978-83-235-2039-9 PDF

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

00-497 Warszawa, ul. Nowy Świat 4

<http://www.wuw.pl>; e-mail: wuw@uw.edu.pl

Dział Handlowy WUW: tel. (0 48 22) 55-31-333; e-mail: dz.handlowy@uw.edu.pl

Księgarnia internetowa: <http://www.wuw.pl/ksiegarnia>

Wydanie I

Moim Rodzicom

Spis treści

Nota redakcyjna	11
Wstęp	13
1. Zakres badania i struktura książki	13
2. Stan badań nad powieściami o Kubo	15
3. Metoda i cel badania	20
Główne tendencje współczesnej prozy koreańskiej w XX wieku	25
1. Okres reform i oświecenia (1896–1910) – literatura jako narzędzie kształtowania świadomości narodowej	25
2. Epoka rządów kolonialnych (1910–1945)	31
2.1. Okres „rządów miecza” (1910–1919) – japońska cenzura i represje jako czynnik ograniczający wolność wypowiedzi.	31
2.2. Okres „rządów kulturalnych” (1920–1930) – dążenie do ukazania realiów życia narodu koreańskiego i popularyzacja idei socjalistycznych	33
2.3. Lata 30. – dążenie do uchwycenia codziennego życia, powieści historyczne i tendencje modernistyczne	36
2.4. Przed wyzwoleniem – ponury okres milczenia lub kolaboracji	40
3. Epoka podziału Korei (1945~)	40
3.1. Po wyzwoleniu – kwestia rozliczenia się z pozostałościami epoki kolonialnej i określenia zasad tworzenia literatury narodowej	40
3.2. Lata 50. – wpływ wojny koreańskiej na utrwalenie podziału ideologicznego w koreańskim świecie literackim	44
3.3. Lata 60. – dekada frustracji i nihilizmu	47
3.4. Lata 70. – dążenie do odzwierciedlenia zjawisk społecznych okresu industrializacji	52
3.5. Lata 80. – dekada prześladowań i politycznej odwilży	57

3.6. Lata 90. – zwrócenie się ku problemom jednostki i fantazmatyczna wyobraźnia	62
4. Podsumowanie	65
Charakterystyka „powieści o Kubo”	67
1. <i>Dzień z życia pisarza Kubo Pak T’ae-wŏna</i>	67
2. <i>Dzień z życia pisarza Kubo Ch’oe In-huna</i>	75
3. <i>Dzień z życia pisarza Kubo Chu In-sŏka</i>	81
Studium tożsamości Kubo Pak T’ae-wŏna – koreański intelektualista w epoce kolonialnej	87
1. Pisarz Kubo jako hybryda	87
1.1. Negacja przedkolonialnej kultury i pragnienie stworzenia własnej podmiotowości	87
1.2. Depresja i melancholia	94
2. Ciało pisarza Kubo jako zagrożenie dla kolonialnego dyskursu	98
2.1. Medykaliżujące kolonialne ciało	98
2.2. Ciało konstytuujące kolonialny krajobraz	105
A: Rola spojrzenia w powieści Pak T’ae-wŏna	105
B: Podział przestrzeni kolonialnego miasta a trasa spaceru pisarza Kubo ..	109
C: Ambiwaleńcja codzienności kolonialnego życia	112
3. Odkrycie prawdy na temat własnej egzystencji	116
4. Plany na przyszłość jako wyraz dojrzałości pisarza Kubo	127
Studium tożsamości Kubo Ch’oe In-huna – koreański intelektualista w epoce zimnej wojny i dyktatury	131
1. Pisarz Kubo jako uchodźca	131
2. Uwięzione ciało poddane zachodniej standaryzacji	141
2.1. Ciało jako produkt dominującej kultury	141
2.2. Uwięzione ciało wędrowca	144
3. Pamięć Kubo – pamięć narodu koreańskiego	147
3.1. Dziedzictwo kolonialnej przeszłości	148
3.2. Neokolonialne zależności	154
3.3. Dyktatura	160
4. Oblicza boga Janusa a przyszłość Korei	164
Studium tożsamości Kubo Chu In-sŏka – koreański intelektualista u progu epoki postindustrialnej	165
1. Powrót do domu jako próba konfrontacji ze wstydliwą przeszłością	165
2. Cierpiące ciało opozycjonisty	180

2.1. „Oczy szeroko otwarte” – kwestia społecznego zaangażowania	180
2.2. Nieproduktywne i niepotrzebne ciało buntownika	185
2.3. Odzyskana cielesność – pisarz Kubo wobec męki tortur	190
3. Trudny proces przywracania pamięci	194
3.1. Pamięć o domu rodzinnym	194
3.2. Pamięć o latach 80.	195
3.3. Pamięć o ludziach	200
4. Przyszłość ukierunkowana na przeszłość	201
Zakończenie	203
Abstract	207
Spis literatury	209
Tablica transliteracyjna	217
Indeks postaci	227

Nota redakcyjna

Terminy pochodzenia koreańskiego oraz koreańskie nazwy własne przywołane w niniejszej publikacji zostały zapisane w transkrypcji McCune’a-Reischauera. Wyjątkiem jest pisownia niektórych nazw własnych występujących w języku polskim, takich jak Panmundżom. W przypadku cytowania anglojęzycznych publikacji koreańskich autorów zastosowano transkrypcję imion i nazwisk wykorzystywaną przez nich samych.

Aby ułatwić czytelnikowi lekturę, poniżej przedstawiam listę najbardziej problematycznych znaków diakrytycznych użytych w transkrypcji McCune’a-Reischauera oraz ich sposób wymowy w języku polskim.

ya	[ja]	wa	[ła]
ö	[o]	wae	[łe]
yö	[jo]	we	[łe]
ü	[y]	wö	[ło]
ye	[je]	ch, j	[dz/cz]
ae	[e]	ch’	[czh]
yae	[je]	k’	[kh]
oe	[łe]	t’	[th]
wi	[hi]	p’	[ph]
üi	[yi]		

Na końcu niniejszej książki znajduje się ponadto tablica transliteracyjna, w której oprócz transkrypcji terminów pochodzenia koreańskiego podano ich zapis w koreańskim alfabecie *han’gŭl*, uzupełniony o zapis w piśmie chińskim *hanmun* lub w piśmie mieszanym *kukhanmun* łączącym alfabet koreański z piśmem chińskim.

Wstęp

1. Zakres badania i struktura książki

Niniejsza książka została poświęcona kwestii tożsamości trzech bohaterów literackich – trzech koreańskich intelektualistów o imieniu Kubo. Bazę do badań stanowią powieści: *Dzień z życia pisarza Kubo* (*Sosŏlga Kubo ssi ūi iril*, 1934) autorstwa Pak T’ae-wŏna (1909–1986), *Dzień z życia pisarza Kubo* (*Sosŏlga Kubo ssi ūi iril*, 1969–1972) Ch’oe In-huna (1936~) oraz *Dzień z życia pisarza Kubo* (*Sosŏlga Kubo ssi ūi haru*, 1995) Chu In-sŏka (1963~).

We wszystkich tych utworach pojawia się postać pisarza o imieniu Kubo, którego codzienność i przemyslenia pozwalają dostrzec kondycję narodu koreańskiego oraz zmiany zachodzące w świadomości Koreańczyków w różnych okresach historii Korei. *Dzień z życia pisarza Kubo* Pak T’ae-wŏna dotyczy realiów życia narodu koreańskiego w latach 30. XX wieku, czyli w okresie japońskiej kolonizacji. Powieść Ch’oe In-huna przedstawia codzienność koreańskiego intelektualisty żyjącego na przełomie lat 60. i 70. – zawiera zarówno refleksję nad kolonialną przeszłością, jak i krytykę dyktatorskich rządów oraz zimnowojennego porządku świata, który przyczynił się do podziału Półwyspu Koreańskiego. Akcja trzeciej powieści – Chu In-sŏka – dzieje się z kolei na początku lat 90., ale jej bohater spogląda wstecz na wydarzenia poprzedniej dekady, zastanawia się nad znaczeniem walki o demokratyzację Korei Południowej, a także próbuje wyzwolić się z poczucia niższości wynikającego z dominującej pozycji USA w relacjach koreańsko-amerykańskich.

Na trop tych powieści wpadłam w zasadzie zupełnie przypadkowo, kiedy w 2005 roku – w trakcie pobytu na Uniwersytecie Kyung Hee w Republice Korei

– uczestniczyłam w wykładzie prof. Ch'oe Hye-sil¹, który dotyczył koreańskiej literatury internetowej. To właśnie pod wpływem tego wystąpienia zainteresowałam się hipertekstową powieścią *Cyfrowa Kubo 2001* (*Tijit'öl Kubo 2001*), która powstała jako projekt wspólnego autorstwa wykonany z inicjatywy prof. Ch'oe Hye-sil. Mniej więcej w tym samym czasie odkryłam także, że *Cyfrowa Kubo 2001* należy do typu powieści, których tradycję rozpoczął Pak T'ae-wŏn („powieści o Kubo”). Zaintrygowana tajemniczą figurą pisarza Kubo stopniowo ulegałam coraz większej nim fascynacji. Jej rezultatem jest niniejsza publikacja, która stanowi wersję książkową mojej rozprawy doktorskiej napisanej na Uniwersytecie Warszawskim pod kierunkiem prof. dr hab. Mikołaja Melanowicza.

Z bardzo prozaicznego powodu zostałam zmuszona do zaniechania próby analizy świadomości bohaterki *Cyfrowej Kubo 2001* – owa hipertekstowa powieść, która istniała jedynie w Internecie, zniknęła bowiem bez śladu, a próby dotarcia do jej papierowej wersji zakończyły się fiaskiem. Krótkie fragmenty tego hipertekstu, które zachowały się w poświęconych mu artykułach i opracowaniach, nie pozwalają natomiast na przeprowadzenie rzetelnego badania naukowego.

Dlatego też w niniejszej książce zajęłam się analizą wspomnianych powieści Pak T'ae-wŏna, Ch'oe In-huna i Chu In-sŏka. Badając te trzy utwory, wykorzystałam tekst powieści Pak T'ae-wŏna opublikowany w 2007 roku, tekst powieści Ch'oe In-huna z 1991 roku oraz tekst powieści Chu In-sŏka z 1995, wydany w zbiorze prozy pt. *Blus ciemnej rany – dzień z życia pisarza Kubo* (*Kŏmŭn sangch'ŏ ŏ pŭllusŭ – Sosŏlga Kubo ssi ũi haru*). Wszystkie powyższe dzieła zostały opublikowane przez koreańskie wydawnictwo Munhak kwa Chisŏngsa. Cytując fragmenty powieści Pak T'ae-wŏna, wykorzystałam swój własny przekład tego utworu, wydany w 2008 roku przez wydawnictwo Kwiaty Orientu, ale nieznacznie poprawiony. Mojego autorstwa są również przekłady cytowanych przeze mnie fragmentów powieści Ch'oe In-huna i Chu In-sŏka.

Oddawana w ręce czytelnika pozycja składa się z siedmiu głównych części. W części wstępnej, niniejszej, omawiam stan badań nad tematyką powieści o Kubo, a także przedstawiam zakres, cel i metodę mojego badania.

W rozdziale pierwszym prezentuję główne tendencje nowożytnej koreańskiej prozy XX wieku w celu nakreślenia historyczno-literackiego tła koniecznego dla dalszej analizy i dopiero w kontekście głównych tendencji koreańskiej prozy

¹ Ch'oe Hye-sil (1962~) – krytyk literacki, znana badaczka koreańskiej literatury i kultury. W chwili obecnej wykłada na Uniwersytecie Kyung Hee w Republice Korei. Do sfery jej zainteresowań należą literatura modernizmu, studia kobiece oraz literatura i kultura epoki Internetu.

przedstawiam powieści będące przedmiotem mojego dalszego badania. Jako że omawiane przeze mnie utwory Ch'oe In-huna i Chu In-sōka należą do prozy południowo-koreańskiej, prezentując dzieje literatury po II wojnie światowej, ograniczam się do literatury południowo-koreańskiej.

Rozdział drugi składa się z trzech podrozdziałów poświęconych charakterystyce powieści o pisarzu Kubo napisanych przez Pak T'ae-wōna, Ch'oe In-huna i Chu In-sōka. W każdym z nich zawarty jest krótki zarys biograficzny postaci autora oraz opis tematyki i formy napisanej przez niego powieści.

Rozdziały trzeci, czwarty i piąty kolejno składają się natomiast na analizę tożsamości pisarza Kubo pojawiającego się w prozie autorstwa Pak T'ae-wōna, Ch'oe In-huna i Chu In-sōka.

Ostatnia część książki – zakończenie – stanowi syntezę przedstawionych rozważań.

2. Stan badań nad powieściami o Kubo

Istotną kwestią w badaniach nad utworami literackimi, w których pojawia się postać pisarza Kubo, jest ich **klasyfikacja**. Jak już wcześniej wspomniałam, powieść Pak T'ae-wōna *Dzień z życia pisarza Kubo* nie tylko stała się inspiracją dla innych koreańskich pisarzy, takich jak Ch'oe In-hun czy Chu In-sōk – w nawiązaniu do niej powstała też hipertekstowa powieść *Cyfrowa Kubo 2001*. Ze względu na częstotliwość, z jaką postać pisarza Kubo pojawia się w koreańskiej prozie, wielu badaczy nurtuje pytanie, jaki jest związek pomiędzy *Dniem z życia pisarza Kubo* Pak T'ae-wōna a pozostałymi utworami, które do niego nawiązują.

Hong Sōng-sik zauważa, że wszystkie utwory pisane prozą, w których pojawia się postać Kubo, są poświęcone zagadnieniu powieściopisarstwa oraz nawiązują do otaczającej pisarza rzeczywistości. Chociaż żaden z tych utworów nie ma na celu krytyki bądź ośmieszenia oryginalnej powieści Pak T'ae-wōna, Hong Sōng-sik wszystkie późniejsze dzieła o Kubo klasyfikuje jako parodie *Dnia z życia pisarza Kubo* – motywuje to stwierdzeniem, że zakres znaczeniowy współczesnej parodii uległ poszerzeniu². Podobne stanowisko reprezentują tacy badacze jak No Sang-nae³ i Kim Chong-hoe⁴.

² Hong Sōng-sik, *Sosōlga Kubo ssi ūi pyōnmo kwajōng yōn'gu* (Badanie nad procesem metamorfozy pisarza Kubo), „Han'guk munye pip'yōng yōn'gu” nr 23, 2007.

³ No Sang-nae, „*Sosōlga Kubo ssi ūi iril*”-dŭl yōn'gu (Badanie porównawcze powieści z cyklu „*Dzień z życia pisarza Kubo*”), „Kugō kungmunhak yōn'gu” nr 25, 1997, s. 397–399.

⁴ Kim Chong-hoe, *Pak T'ae-wōn*, Han'gilsa, Seul 2008, s. 133.

Zupełnie inne stanowisko dotyczące klasyfikacji tych trzech utworów zajmuje O Kyōng-bok – zalicza je do kategorii „powieści o Kubo” (kor. *Kubo-hyōng sosōl*) i wymienia ich cechy wspólne. O Kyōng-bok stwierdza – po pierwsze – że wszyscy trzech bohaterowie Kubo, którzy pojawiają się w koreańskiej prozie, są pisarzami reprezentującymi koreańską inteligencję; pochłania ich refleksja nad samym sobą oraz otaczającym ich światem. Ponieważ nie mają rodziny, są niejako odcięci od „prawdziwego życia” i znajdują się na marginesie społeczeństwa. Po drugie, czas akcji każdego pojedynczego utworu lub jego rozdziału obejmuje – jak wskazuje tytuł – jeden dzień z życia Kubo. Po trzecie, miejsce akcji stanowi przestrzeń Seulu lub jego rejonów podmiejskich. Czwarte podobieństwo dotyczy treści tych utworów, które opisują „wyjście z domu”⁵. Wykazane podobieństwa nie świadczą o tym, że powieści Ch’oe In-huna i Chu In-sōka stanowią przeróbkę bądź parodię tekstu Pak T’aewōna – przeciwnie, zdradzają one swój oryginalny charakter i wykazują zasadnicze różnice, jeśli chodzi o styl, cechy charakterystyczne bohatera czy opisywaną epokę⁶.

Jeśli chodzi o kwestię klasyfikacji powieści, w których pojawia się postać pisarza Kubo, warto wspomnieć jeszcze o artykule Han Hyōng-gu, który proponuje wpisać je do kategorii „literatury seulskiej”. Ta miałaby obejmować teksty literackie przedstawiające krajobraz miejski i życie mieszkańców Seulu. Ponieważ liczba ludności Seulu stanowi obecnie bardzo dużą (bo około dwadzieścia procent) część ludności Republiki Korei, według Han Hyōng-gu „literatura seulska” stanowi ważne dziedzictwo literatury narodowej. W swojej analizie Han Hyōng-gu przywołuje dzieła Pak T’aewōna, Ch’oe In-huna i Chu In-sōka – przygląda się im pod kątem transfiguracji przestrzeni koreańskiej stolicy i dochodzi do wniosku, że utwory tych trzech pisarzy są wartościowym źródłem wiedzy na temat życia seulczyków i transformacji Seulu na przestrzeni XX stulecia⁷. Ponieważ

⁵ Można powiedzieć, że polskim odpowiednikiem koreańskich „powieści o Kubo” jest *Mala Apokalipsa* Tadeusza Konwickiego, która w dużej mierze spełnia wymogi stawiane przez O Kyōng-bok. Po pierwsze, bohaterem *Malej Apokalipsy* jest pisarz, który wnikliwie zastanawia się nad sobą i otaczającym go światem. Po drugie, powieść Konwickiego opisuje jeden dzień z życia bohatera. Po trzecie, miejsce akcji stanowi przestrzeń miasta, w tym wypadku Warszawy. I po czwarte – treść utworu dotyczy wyjścia bohatera z domu i jego wędrówki ulicami miasta.

⁶ O Kyōng-bok, *Kubo-hyōng sosōl ūi kujo mihak* (*Struktura powieści o Kubo*), [w:] O Kyōng-bok at al., *Sosōlga sosōl yōn’gu* (*Analiza powieści o pisarzach*), Kukhakcharyowōn, Seul 1999, s. 25–26.

⁷ Han Hyōng-gu, „*Sosōlga Kubo ssi ūi iril*” – *kyebo sosōl ūl t’onghae pon 20-segi Sōul ūi sam ūi yōksa wa kŭ konggan chari ūi byōnmo* (*Historia dwudziestowiecznego Seulu i transformacja jego przestrzeni na podstawie powieści z cyklu „Dzień z życia pisarza Kubo”*), „*Sōurhak yōn’gu*” nr 14, 2000.

jednak koncepcja „literatury seulskiej” wydaje mi się zbyt szeroka, w niniejszej książce postanowiłam wykorzystać raczej koncepcję „powieści o Kubo” zaproponowaną przez O Kyōng-bok.

Kolejną dziedzinę rozważań koreańskich badaczy stanowi **znaczenie pisarstwa i roli pisarza**, przedstawionej w tych trzech utworach. Większość badaczy zajmujących się tą tematyką jest zgodna, że wszystkie utwory pisane prozą, w których pojawia się postać pisarza Kubo, stanowią refleksję nad powieściopisarstwem i rolą pisarza w określonej sytuacji społeczno-historycznej. Takie stanowisko po raz pierwszy zostało przedstawione przez Ch'oe Hyōn-sika⁸, który za- uważa również, że Pak T'ae-wōn, Ch'oe In-hun i Chu In-sōk mają bardzo różne podejście do pisania powieści. Mianowicie Pak T'ae-wōn w celu obiektywnego opisu rzeczywistości wykorzystuje „modernologię”, czyli naukę zajmującą się badaniem nowoczesności⁹, i kładzie nacisk na eksperymenty formalne, ale istotne miejsce w jego rozważaniach zajmuje „prawdziwe życie zwyczajnych ludzi”, którego zazdrości im neurasteniczny spacerowicz Kubo. Ostatecznie jednak Kubo odkrywa, że pisarstwo może być jego własnym sposobem na życie, dzięki któremu będzie mógł się samookreślić. Z kolei Ch'oe In-hun w swej powieści poprzez postać Kubo zwraca uwagę na społeczną rolę artysty, a także wyraża przekonanie o potrzebie wolności i autonomii w procesie twórczym. Chu In-sōk uważa natomiast, że Kubo jako pisarz powinien obserwować rzeczywistość i dokonywać jej analizy ze strony moralnej. Jego twórczość literacka ma na celu odzyskiwanie pamięci i eksponowaniu prawdziwego oblicza teraźniejszości.

Ch'oe Hyōn-sik dochodzi do wniosku, że przemyślenia tych trzech twórców są bardzo pomocne dla zrozumienia mentalności koreańskich pisarzy żyjących w różnych okresach historycznych¹⁰. No Sang-nae uważa natomiast, że zadaniem pisarzy będących bohaterami „powieści o Kubo” jest krytyka zastanej rzeczywistości. Kubo z powieści Pak T'ae-wōna wychodzi na ulicę w celu prowadzenia obserwacji zmieniającej się rzeczywistości, ale dostrzega też cierpienie narodu koreańskiego kryjące się za blichtrzem nowoczesności. Kubo pojawiający się

⁸ Ch'oe Hyōn-sik, „*Sosōlga Kubo ssi ūi iril*” e nat'an an sosōl(yesul)-ron ūi wisang (Aspekty teorii [sztuki]powieści występujące w Dniu z życia pisarza Kubo), „Chakka yōn'gu” nr 3, 1997.

⁹ Genezę tego pojęcia przedstawiam w rozdziale *Charakterystyka „powieści o Kubo”*, w podrozdziale poświęconym charakterystyce powieści Pak T'ae-wōna.

¹⁰ Warto zauważyć, że w swoim badaniu stawia znak równości pomiędzy bohaterami i autorami „powieści o Kubo”. Pozostali badacze są jednak bardziej ostrożni i zachowują w tej kwestii rozróżnienie.

w powieści Ch'oe In-huna wyraża swoje rozgoryczenie faktem, że prawda jest zarezerwowana dla ludzi u władzy, a zwykli ludzie bezustannie są wprowadzani przez nich w błąd. Natomiast dla Kubo z powieści Chu In-sōka twórczość literacka stanowi narzędzie służące przywracaniu pamięci historycznej¹¹.

Z kolei Na Ŭn-jin dostrzega, że dla zrozumienia znaczenia twórczości literackiej poszczególnych bohaterów o imieniu Kubo istotna jest analiza przestrzeni, którą pokonują. Na Ŭn-jin dochodzi do wniosku, że dla bohatera powieści Ch'oe In-huna – wykorzenionego uchodźcy z Północy – jedynym sposobem powrotu do korzeni jest powrót do tradycyjnej kultury koreańskiej, dlatego też odwiedza on świątynie buddyjskie czy królewskie kompleksy pałacowe, aby w takim otoczeniu snuć refleksje na temat kultury, sztuki i ideologii, a także powieściopisarstwa i roli pisarza. Natomiast Kubo z powieści Chu In-sōka, który czuje się człowiekiem przegranym, porusza się i prowadzi obserwacje raczej na obrzeżach miasta, gdyż interesują go tereny zmarginalizowane, a powieść jest dla niego wynikiem frustracji, wynikającej nie tylko z absurdów życia politycznego i społecznego, lecz także ze sprzeczności występujących w świecie literackim¹².

Analizy utworów prozatorskich dotyczących bohatera Kubo podjął się również Kim Chong-hui, który bardzo entuzjastycznie omówił znaczenie *Cyfrowej Kubo 2001*. Uważa on, iż omawiane utwory stanowią dowód na to, że powieściopisarstwo nie może uwolnić się od tematyki polityczno-społecznej związanej z konkretną epoką. Jego analiza porównawcza jest do pewnego stopnia powtórzeniem wcześniejszych rozważań, interesujące jest jednak jego spostrzeżenie dotyczące *Cyfrowej Kubo 2001*. Kim Chong-hui uważa, że główna różnica między *Cyfrową Kubo 2001* a wcześniejszymi utworami o Kubo przejawia się w tym, że dotychczasowi bohaterowie byli spacerowiczami eksplorującymi seulskie ulice, natomiast w XXI wieku – dzięki możliwości konstruowania własnej ścieżki fabularnej, jaką daje powieść hipertekstowa – spacerowiczem może stać się czytelnik, którego spacer polega na wędrówce umysłu przy jednoczesnym unieruchomieniu ciała¹³.

¹¹ No Sang-nae, „*Sosōlga Kubo ssi ŭi iril*”-*dŭl yŏn 'gu* (Badanie porównawcze powieści z cyklu „Dzień z życia pisarza Kubo”), „*Kugŏ kungmunhak yŏn 'gu*” nr 25, 1997.

¹² Na Ŭn-jin, *Sosōlga sosōl kwa Kubo-hyŏng sosōl ŭi kyebo* – Pak T'ae-wŏn ŭi „*Sosōlga Kubo ssi ŭi iril*” kwa *sosōlga sosōl* (Powieści o pisarzach a genealogia powieści o Kubo – „Dzień z życia pisarza Kubo” Pak T'ae-wŏna i powieści o pisarzach), [w:] *Pak T'ae-wŏn kwa modŏnijŭm* (Pak T'ae-wŏn i modernizm), red. Kubohakhoe (Stowarzyszenie Kubologii), Kip'ŭm saem, Seul 2007.

¹³ Kim Chonghoe, dz. cyt., s. 143.

Nieco inne podejście badawcze prezentuje Chin Sŏn-jŏng. Badaczka ta poświęciła artykuł kwestii **postrzegania rzeczywistości przez bohaterów „powieści o Kubo”**. W celu analizy dokonuje próby identyfikacji poszczególnych bohaterów występujących w utworach autorstwa Pak T’ae-wŏna, Ch’oe In-huna i Chu In-sŏka. Chin Sŏn-jŏng twierdzi, że dane osobowe, takie jak zawód, wiek, rodzina, wykształcenie i tym podobne, stanowią czynniki warunkujące sposób postrzegania rzeczywistości przez bohaterów o imieniu Kubo. Dlatego też Kubo Pak T’ae-wŏna – bezrobotny intelektualista mieszkający z matką – nie potrafi dostosować się do ówczesnej sytuacji społecznej i czuje się wyobcowany. Ponieważ brakuje mu niezależności finansowej, czuje dystans wobec dorobkiewiczów, a także brzydzi go snobizm. W przypadku Kubo Ch’oe In-huna głównym czynnikiem wpływającym na jego postrzeganie rzeczywistości jest natomiast status uchodźcy z północnej części kraju. Z kolei świadomość bohatera Kubo pojawiającego się w prozie Chu In-sŏka związana jest z jego studencką działalnością w opozycyjnym ruchu antyrządowym, z powodu której został skazany na karę więzienia. Bohater ma także kompleks niższości – pochodzi z miasteczka P’aju, które powstało jako osada skupiona wokół amerykańskiej bazy wojskowej. Niemniej Chin Sŏn-jŏng uważa, że aktywna postawa Kubo Chu In-sŏka, zmierzająca do przezwyciężenia istniejącego stanu rzeczy, odróżnia go od bohaterów pojawiających się w utworach Pak T’ae-wŏna i Ch’oe In-huna, którzy pasywnie obserwują rzeczywistość¹⁴.

Jak widać, żaden z przedstawionych powyżej artykułów nie dotyczy bezpośrednio kwestii tożsamości koreańskiego intelektualisty Kubo, przejawiającej się w trzech wspomnianych utworach. Co prawda, Chin Sŏn-jŏng dokonuje w swym artykule identyfikacji bohaterów na podstawie ich danych osobowych, takich jak dom rodzinny, wykonywany zawód, wykształcenie i tym podobne, przez co określa ich tożsamość w sensie obiektywnym¹⁵, ale zbadanie tożsamości bohaterów nie

¹⁴ Chin Sŏn-jŏng, „*Sosŏlga Kubo ssi ūi iril*” ūi hyŏnsil insik (*Postrzeganie rzeczywistości w „Dniu z życia pisarza Kubo”*), „Hannam ōmunhak” nr 22, 1997.

¹⁵ W zależności od osoby, która dokonuje identyfikacji, możemy mówić o obiektywnym lub subiektywnym sensie tożsamości jednostki. Jednostka może mieć tożsamość w sensie obiektywnym, jeśli ktoś inny ją „zidentyfikuje” i wyznaczy jej określoną pozycję w przestrzeni społecznej. Z kolei tożsamość w sensie subiektywnym jest tworzona w procesie samoidentyfikacji, poprzez próbę odpowiedzi na pytanie „kim jestem?”, co zakłada konieczność posiadania przez jednostkę świadomości na swój temat. W tym drugim sensie termin tożsamość jest równoznaczny z pojęciem poczucia tożsamości (por. Małgorzata Melchior, *Spoleczna tożsamość jednostki*, ISNS UW, Warszawa 1990, s. 23–24).

jest celem tej pracy. Nie zawiera ona także dogłębnej analizy wewnętrznego świata bohaterów, która jest moim zdaniem konieczna, aby zrozumieć, kim tak naprawdę są pisarze Kubo. Dlatego też w niniejszym studium postanowiłam odejść od sporządzania katalogu ich stałych cech; potraktowałam każdego z osobna raczej jako „podmiot zmieniający się i podmiot w zmieniających się sytuacjach”¹⁶, który świadomie dąży do odnalezienia własnego miejsca w świecie.

3. Metoda i cel badania

Niniejsza książka stanowi studium tożsamości trzech intelektualistów o imieniu Kubo, którzy kolejno pojawiają się w powieściach autorstwa Pak T’ae-wŏna, Ch’oe In-huna i Chu In-sŏka. W swej analizie odnoszę się do koncepcji tożsamości przedstawionej przez Leszka Kołakowskiego w eseju *O tożsamości zbiorowej*¹⁷. W powyższym eseju Kołakowski wymienia pięć składników tożsamości osobowej, do których należy: dusza, ciało, początek umiejscowiony w czasie, pamięć i świadoma antycypacja. Filozof zwraca także uwagę, że w dyskusji nad tożsamością zbiorową można wymienić pięć analogicznych jej składników, takich jak: „duch narodowy”, terytorium, początki narodu istniejące w świadomości zbiorowej oraz pamięć historyczna i antycypacja. Ponieważ w mojej pracy badam zarówno tożsamość narodową, jak i osobową postanowiłam jednak nieco zmodyfikować teorię Kołakowskiego, aby stworzyć schemat dalszej analizy.

Po pierwsze, omówię korzenie bohaterów. Korzenie człowieka stanowią bowiem składnik tożsamości zbliżony do wiedzy o „początku dającym się umiejscowić w czasie”, o której mówi Kołakowski. Chciałabym tutaj zauważyć, że chociaż Kołakowski podkreśla, że chodzi mu o „początek umiejscowiony w czasie”, to jednocześnie wspomina o istotnej roli wiedzy na temat miejsca narodzin człowieka oraz jego rodziców¹⁸. Dlatego wydaje mi się, że zamiast ograniczać się do koncepcji „początku dającego się umiejscowić w czasie”, lepiej będzie rozszerzyć ją do „początku dającego się umiejscowić w miejscu i w czasie” i uzupełniać o wiedzę o rodzicach i przodkach, czyli o wiedzę o korzeniach człowieka.

¹⁶ Jerzy Trzebiński, *Narracyjne konstruowanie rzeczywistości*, [w:] *Narracja jako sposób rozumienia świata*, red. J. Trzebiński, GWP, Gdańsk 2002, s. 37.

¹⁷ Leszek Kołakowski, *O tożsamości zbiorowej*, [w:] Ernst Wolfgang Böckenförde i inni, *Tożsamość w czasach zmiany. Rozmowy w Castel Gandolfo*, ZNAK, Kraków 1995, s. 44–55.

¹⁸ Zob. tamże, s. 47.

Po drugie, przedstawię sposób, w jaki bohater postrzega własne ciało i ciała innych ludzi oraz relację między bohaterem a zamieszkiwanym przez niego terytorium.

Po trzecie, zajmę się analizą pamięci bohatera dotyczącej zarówno jego osobistych przeżyć, jak i historii jego narodu.

I wreszcie, po czwarte, zastanowię się, dokąd zmierza bohater i jakie są jego plany na przyszłość.

Jak widać, zrezygnowałam jedynie ze zbadania duszy bohatera oraz ducha narodowego. Zbadanie istoty duszy oraz ducha narodu koreańskiego wymyka się niestety możliwościom analizy, jakie daje mi praca nad tekstami powieści o pisarzu Kubo. Trudno w nich bowiem znaleźć fragmenty poświęcone tym zagadnieniom. Wydaje mi się więc, że w toku analizy bezpieczniejsz będzie mówić o świadomości własnej bohatera oraz o jego świadomości narodowej, które pozwalają mu na doświadczenie swojej odrębności. Koncepcja świadomości jest natomiast bliskoznaczna z koncepcją tożsamości. Dlatego też w moim badaniu dążę do zgłębienia pozostałych czterech elementów tożsamości, które zostały wymienione powyżej.

Należy podkreślić, że aż trzy składniki tożsamości wymienione przez Kołakowskiego odnoszą się do czasowości, co świadczy o tym, iż uważa on byt ludzki za świadomy byt rozwijający się w czasie. Zgodnie z tym proces kształtowania się tożsamości człowieka trwa od jego narodzin aż do śmierci. Idea ludzkiej tożsamości przedstawionej jako struktura rozwijająca się w czasie przywodzi natomiast na myśl czasujące rozumienie *Dasein* Heideggera opisane przez Katarzynę Rosner w książce *Tożsamość, narracja i czas*. *Dasein* jest bytem rozumiejącym, który egzystując w świecie, odnosi się do swego bycia. Podstawowym układem znaczeń umożliwiającym interpretację bycia *Dasein* jako całości jest natomiast proces czasowości, który określa sens bycia *Dasein* poprzez możliwość odniesienia się do przyszłości, teraźniejszości i przeszłości.

Rosner zauważa, że czasujące rozumienie Heideggera to proces bliski strukturze narracji. Narracja jest bowiem „(...) strukturą ludzkiego poznania czy rozumienia; jej podstawową funkcją nie jest tworzenie narracji kulturowych, lecz ujmowanie naszego własnego życia oraz rozwijających się w czasie procesów i zdarzeń zachodzących w świecie w całościowe struktury sensu”¹⁹.

Wychodząc z założenia, że narracja jest strukturą ludzkiego poznania, w moim studium postanowiłam zaniechać interpretowania egzystencji pisarza

¹⁹ Katarzyna Rosner, *Narracja, tożsamość i czas*, Universitas, Kraków 2003, s. 12.

Kubo jako „bytu wyposażonego w określone własności”²⁰ i skupić się na analizie narracji, tak aby ukazać go jako „byt rozwijający się w czasie”. Innymi słowy, **moim celem jest uchwycenie narracyjnej tożsamości bohaterów poprzez analizę ich działań, wypowiedzi, myśli i snów**. W toku analizy chciałabym wykazać, że tożsamości bohaterów o imieniu Kubo powinno się postrzegać jako żywe i dynamiczne struktury, ulegające przeobrażeniom pod wpływem różnorodnych wydarzeń społeczno-politycznych, do których dochodziło w Korei w XX wieku.

W celu interpretacji wspomnianych wcześniej czterech fundamentalnych składników tożsamości pisarza Kubo wykorzystuję teorię postkolonialną, przedstawioną w książce Leeli Ghandi *Teoria Postkolonialna. Wprowadzenie krytyczne*. Chociaż wielu badaczy rozpatrywało *Dzień z życia pisarza Kubo* Pak T’a-e-wŏna jako utwór stanowiący krytykę kolonialnej rzeczywistości, potencjał teorii postkolonialnej nie został jednak należycie wyczerpany, a tekst powieści Pak T’a-e-wŏna pozostawia pole do dalszej interpretacji. Teoria postkolonialna może być też efektywnie wykorzystana w badaniu procesu kształtowania się tożsamości Kubo Ch’oe In-huna i Kubo Chu In-sŏka. Studia postkolonialne dotyczą bowiem nie tylko tożsamości kulturowej w skolonizowanych społeczeństwach oraz dylematów związanych z wykształceniem nowej tożsamości narodowej po latach rządów kolonialnych; w ich zakres wchodzi również analiza wszystkich grup, które pozostają zmarginalizowane i poddane instytucjonalnej opresji.

W mojej pracy wykorzystuję więc stosowane na gruncie teorii postkolonialnej kategorie badawcze, takie jak ambiwalencja, marginalizacja, hybrydyczność, mimikra oraz autentyczność oraz inność, które zapożyczyłam z książki Leeli Ghandi. Zakładając, że podstawowym warunkiem konstruowania tożsamości jest dyskurs, staram się również dokonać analizy wpływu dominującego w danym okresie dyskursu na podmiotowość pisarza Kubo. Chodzi mi tutaj oczywiście o dyskurs w ujęciu Foucaulta, czyli „(...) zbiór społecznie usankcjonowanych praktyk wypowiedzeniowych, określający zarówno miejsce podmiotu, jak i status rzeczywistości”²¹. Zgodnie z wykorzystywaną na gruncie badań kulturowych (w tym badań postkolonialnych) teorią Foucaulta rzeczywistość ma status dyskursywny, ponieważ istnieje jako wypadkowa różnych wypowiedzi na jej temat. Koncepcja dyskursu według Foucaulta ściśle wiąże się z koncepcją władzy, ponieważ to dominujące grupy społeczne tworzą „prawdę” poprzez narzucanie

²⁰ Tamże, s.6.

²¹ Anna Burzyńska, Michał Paweł Markowski, *Teorie Literatury XX wieku. Podręcznik*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2006, s. 536.